د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

ART

اتم ټولګی

۱۳۹۶ هـ. ش

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړونکو سره قانوني چلند کېږي.

moe.curriculum@gmail.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه يان
دا هیواد به تل ځلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د
روزنې معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو
د تاليف لوی رياست

هنـــــــر

ART

اتم ټـولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی
محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انور میچنخیل، د هنرونو د دیپارتمنت علمي غړی
پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحیٔ (هاشمي) د علومو آکاډومی علمي غړی
مؤلف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی
عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې د پوهنې وزارت سلاکار

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین
- دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې رئیس
- دکتور محمد یوسف نیازی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست سرپرست.

دیزاین: رحمت الله غفاري

د چاپ د سمون چارې: محمد کبیر حقمل د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدای ﷻ ډیر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پر ګاڼه یې سمبال کړ. ډیر درود دې وي د اسلام په ګران پیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنایې پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تالیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هیواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي.

د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړیږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هیواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښښنه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښایي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هیواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تورتم او ناپوهۍ په وړاندې یې هڅه او هاند خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هیواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هیواد د زده کړې د نظام بری د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او ویش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهربانۍ له موږ سره د پوهنې د سپیڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

لړليک

	سرليك	مخ
١	په سيايي ټکو انځورګري	١
٢	د افغانستان د هنر تاريخ (اسلامي دوره)	٣
٣	په طبيعي موادو ټاپه کاري	٧
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	٩
٥	د ليرې، نږدې او ريتم سره آشنا کيدل	١١
٦	د طبيعي منظرې انځورګري	١٥
٧	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	١٧
٨	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	١٩
٩	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	٢١
١٠	له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول	٢٥
١١	د ليک د ښکلا له هنر سره آشنايي	٢٧
١٢	د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي	٣١

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره آشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱۵	له اسلامي هنرونو سره آشنايي	۳۹
۱٦	له ختوڅخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره آشنايي	٤۵
۱۸	د قرآنکريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره آشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره آشنايي	۵۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره آشنايي	۵٤
۲۲	د منابعو فهرست	۵۵

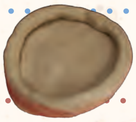

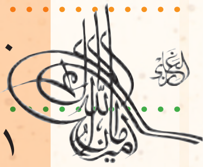

۱ لوست

د سیایي په ټکو انځور
آیا کله مو د آسمان په وریځو کې، آشنا شکل لیدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د یوه کاغذ پر مخ واچوئ، بیا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بیا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځیر سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاویو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پیدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزیاتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې لیدلی دی بشپړ کړئ او هغه نورو ته وروښیئ.

(۱- انځور) د سیایي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ پړدئ، کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(۲ انځـور) د کاغـذ پاڼـه پـه تـورو لکـو ډکـه کـړی او صبر وکړئ چې وچ شي.

(۳ انځـور) کاغذ هرې خواته وڅرخـوئ او وګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهـم انځورنـو تـه پـه ځیر وګـورئ او نـوي نقشـونه پیدا کـړئ او د خطونو په اضافـه کولـو نوی شـکل انځـور کړئ. دې کار تـه ادامـه ورکـړئ ترڅـو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشـي.

تمرین

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبو پاشلو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

۲ لوست

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره آشنایي.

آیا پوهېږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه سره څه توپیر لري؟

په افغانستان کې اسلامي ودانیو د غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،ماڼیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوی (سلطان مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزني کې د (آیینې) ماڼۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکري بازار د یادولو وړ دي د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دي. غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړې وي چې یوه بېلګه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار څکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتې او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (غیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ دبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(۲ انځوړ (د جام په منار ليکې .)

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زيارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو، بوټو، دګچ کاريو د ډيزانونو په ښکلا، ليکنو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتيايې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوې ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانيو جوړولو زيات رواج درلود.

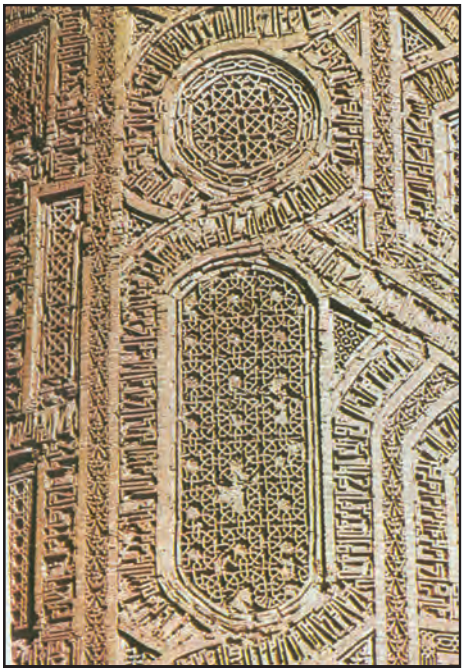

(۳ انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتيبې چې په سوره مريم پورې اړه لري.

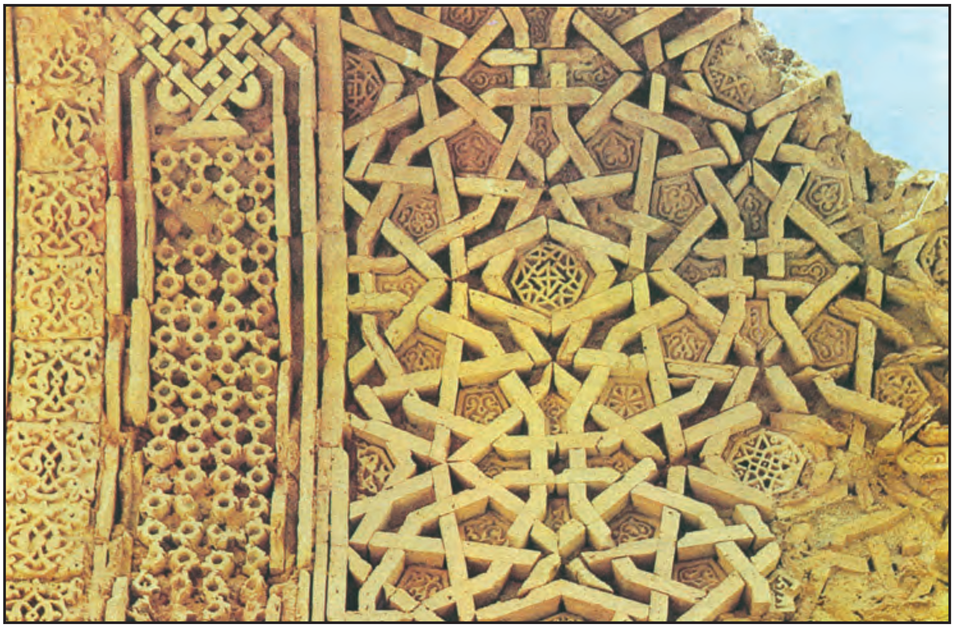

(٤ انځور) د بادغيس په قلعه نو کې د (شاه شهيد) په کنډوالو کې ځينې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پيړۍ پورې اړه لري.

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني آثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میرزا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.

د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) په نوم زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو د معمارۍ د هنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور آثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېږو توږونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په

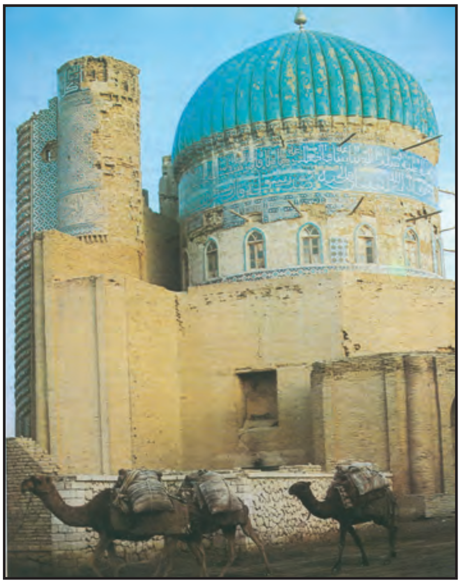

(٥ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

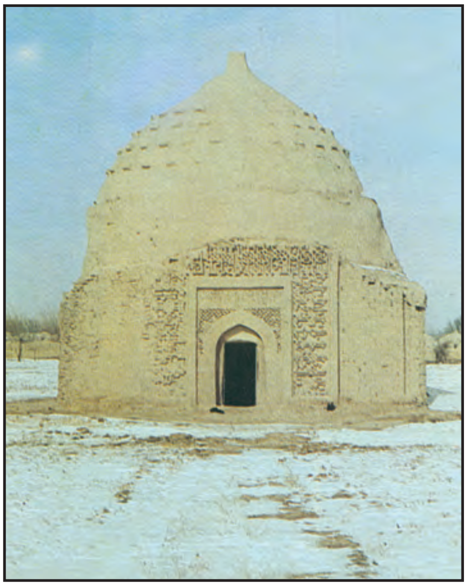

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې یې دا دي: (علم گنج)، شهرارا) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بگرامیو باغ، د صفا باغ، د کوکب باغ او داسې نور.

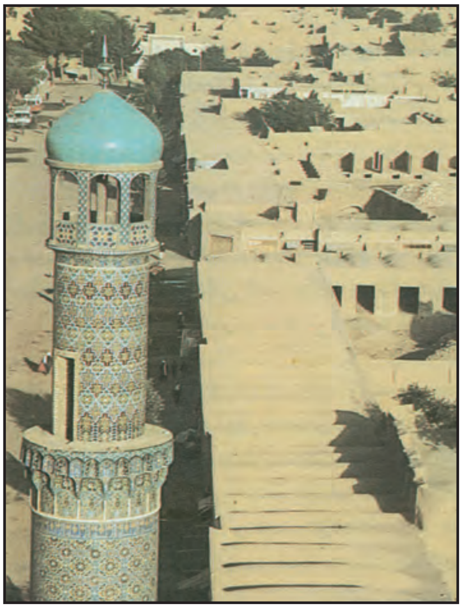

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین

۱-ستاسې په چاپېریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲-په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

۳ لوست

په طبیعي موادو ټاپه کول

آیا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. په دوه ډوله دي: تیارمهرونه او جوړ شوي: طبیعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري. کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه ګټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابېلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

په طبيعي موادو د ټاپې تر سرته رسولو وروسته کله چې رنگونه وچ شول، په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسمونه وکاږئ. بيا انځورونو ته په ځير وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(٢ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

(٣ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرين

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وگورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

۴ لوست

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلک په بېلو، بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت، د قرآنکریم د ختم کارت، د کوچني اختر د مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ... او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي. سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیزه څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

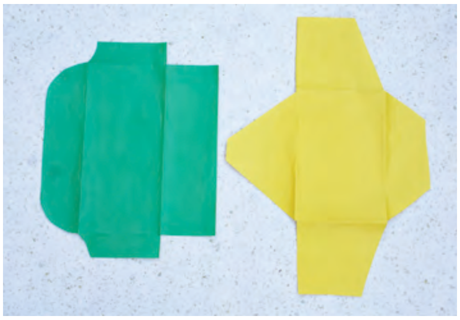

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور ګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او یا له ځنګ په ځنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي، پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکت کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړیدو لپاره وټاکئ. لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیوانځوروونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. د یوه پاکټ د جوړولو لپاره بیلا بیلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړیدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړولو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لار داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کیږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خواوو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتي کړئ او د تتو خطونوځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په ښندو پورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کیږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین

۱- د یوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړکړئ، طرحه، اندازه او د ښکلاطریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

۵ لوست

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره آشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: آيا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سړيو د سترګو او د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟

د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره پديده کې د هر يو

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړي تناسبات پيدا کيږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

جز نسبت ته تناسب وايي. په طبيعت کې زيات شمېر تناسبونه ليدل کېږي. په طبيعت کې هره پديده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبيعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ايجاد معيار ګرځيدلی دی.

انسان د غرونو، تيږو، ونو، ګلانو، حيواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقيقه ليدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فيل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فيل (هاتي) خرتوم اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فيل لوې پښې) او د ونو د اوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتيب د انځورګرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتيا لري.

پر سپکتيو: (لريوالی او نږد يوالی) هغه شيان چې لېرې دي او هغه شيان چې نږدې دي څه توپيرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد يوالي په سبب شيان او طبيعي پديدې، په بېلا بېلو بڼو ويني. د مثال په توګه که يو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزيياتو سره ليدل کېږي او هغه ونې چې ليرې وي کم رنګه، لنډې او جزييات يې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشياوو ليدنه له نږدې او لېرې څخه توپير کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونو کې تناسب، د نباتاتو حيوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

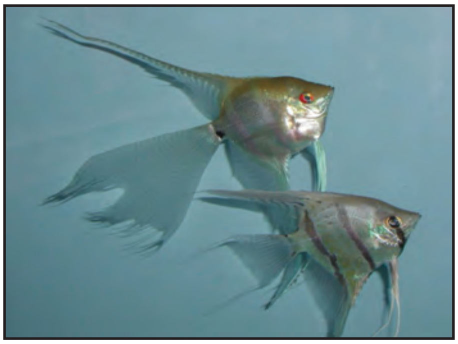

(۳ انځور) د حيواناتو په تن کې د بېلا بېلو سيمو د ونو شکل ، وريځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو ترڅنګ) هنرمندان د لیریوالي او نږدیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي.

تصویرونه وگورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: آیا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانگړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانگو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم وي. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنري آثارو کې، لکه: د کاشي کاری په انځور کې یا د قالینو اوبدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحر د اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې په کې ډول ډول بدلونونه

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غنې په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

(٦ انځور) د وريځو تکرار په آسمان کې يو ځانګړی ريتم رامنځ ته کوي.

رامنځته کېږي. نا منظم ريتم په هنري آثارو کې د خطاطۍ د الفبا په تورو کې ليدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په يو ځای کيدو يې ځينې برخې زياتې اوځينې نورې يې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ريتم د سترې کوونکې تکرار مخنيوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخيستنه کولی شو چې په هنري تجسمي آثارو کې تناسب، ريتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ريتمونو الهام له طبيعت څخه اخلي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ريتم ته وګورئ.

تمرين

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبيعت کې پيدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږيږئ.

٢- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په يوه پاڼه کې يو ښکلی ريتم جوړ کړئ.

۶ لوست

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

د ګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، د ګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځور ګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شــاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا افق أو بيا غرونه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

په غور او دقت هغې ته وګورئ او بیا هر هغه شـــی چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروســـته د هغه په شاوخوا کې نور شیان ورزیات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناســبات، لېرېوالـــی، نږدېوالي او ریتم ته په طبیعت کې پــه کلکه پام وکړئ او هغه په انځورګرۍ کې وښایاست.

کله مو چې طرحه بشپړ شوه، نو بیا د طبیعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاسې کولی شئ په خپل انځور کـــې له طبیعي رنګونو څخه کار واخلئ او یـــا د خپل احســـاس د بیانولـــو لپاره ذهنـــي رنګونه د طبیعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشـــۍ کې د رنګونو ورته والی او هم غبرګ وښیئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

(٥ انځور) لومړی غرونه او بیا ونې انځور کړئ.

تمرین

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پیل وکړئ.

۷ لوست

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ریښتیني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځورګرۍ لپاره ټاکئ؟

جشنونه او لوبې د انځورګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځینې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په یوې یا څو کورنیو پورې اړه پیدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځینې مراسم عمومي وي چې د هېواد هر وګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپلواکۍ جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان د هغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزاد شو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هېریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په آس، نیزه او د لرګي په موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر آس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او د نیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښیږي په هکله یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور کړئ او ننداري ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

۴- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

۸ لوست

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.

کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذ دی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګود باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسو ښه کلک کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوټې په چت را وځړوئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

۹ لوست

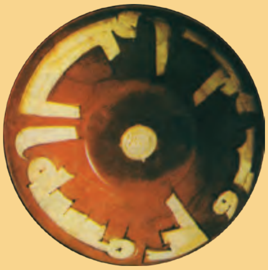

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهېږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازيليدو ځاى دى، را ښکاره شو. وروسته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دى.

مسلمانانو لومړى، د دوو معاصرو او لويو تمدونونو د هنرمندانو د(بيزانس او اسلامي نړۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سپيڅلي دين د راڅرگنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره گټه او چته کړه. په نوو مسلمان شوو هېوادونو کې د وخت په تيريدو سره هنرمندانو هلې ځلې وکړې چې د اسلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسلامي اعتقادات، لکه: د لوى خداى(ج) يووالى، د مخلوق يووالى (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلى

(۱ تصوير) د هرات په (گذرگاه) کې د (خواجه عبدالله انصاري) په قبر د بسم الله الرحمن الرحيم ليکنه چې کاشي شوي ده.

دی، په آسانی سره نه شوکولی چې په هنري آثاروکې يې وښيي. له همدې امله هنرمندانو د دايرې په څېر له هندسي سمبوليکو شکلونو څخه چې د (يوالي ښکارندوی) دي په بېلا بېلو ديزاينونو په مرکزي نقطه باندې ټينگار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پديدو يوالی او هغه حقيقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرگند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره چې اصلي موضوع يې د مسيح عليه السلام او حضرت بی بی مريمې د ژوندانه د بېلا بېلو صحنو څرگندونه کوي، ډېر توپير لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکريم ليکنه په ښکلي خط او د لويو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحي نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرگيو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالينې اوکتاب جوړول يې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصوير) د مصر د قاهرې په شمالي هديره کې د (قايت بيگ) د قبر د گنبدې ښکلاوې چې مملوکانوپه کالو په دورې پورې اړه لري.

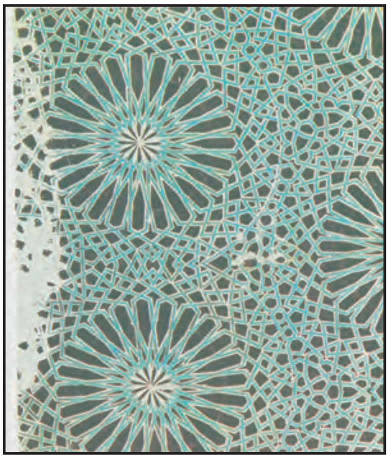

(٤ انځور) په اوومه پيړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اوومه هجري پيړۍ کې ډهلي ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

د لرگيو لوښــې، د رخت ټوټــې، قالينې او د کتابونو جوړول يې نــورې لاس ته راوړنــې دي. که څه هم په ننۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحيو کې غور، دقت او ظرافت گڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانگړې ډيزاينونه يې درلودل. په اســلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شيبه په نظم، ښکلا، برابــرۍ او هم غږۍ کې ژوندوکړي. د اســلامي هنــر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري ښکلا وې په هندسي طرحواو نقشونو کې، لکه: د وښــو او بوټو شکلونه (اشــکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شــامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لوښــو، د ټوکــر په ټوټو، قالينــو، ميناتوري د الوتونکــو، حيواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(٦ انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په ايران کې (سجاده ايي)قالينچه

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبیعت څخه په تقلید پیل وکړ او د شــکلونو په ساده کولو کې یې له ظاهري شــکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د لیدونکي ذهــن له واقعي نړۍ څخه بېل او معنوي نړۍ ته یې را وبولــي، نو ځکه پــه قرآنکریم او جــای نمازونو باندې د انســان او حیــوان تصویرونه نــه انځوروي، په دې نمونو کې هندســي پیچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډیزاینونو کې د ســترګو د حرکت سبب ګرځــي چــې د لیدونکي ذهــن په یوه نقطــه کې نه دریږي دا ریتمیک حرکت د نقشــونو په طراحی کې د ریاضي په شان نظم لیدل کېږي، تعادل او هم غږي چې په نیول شــوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د یووالي څرګندونه کوي.

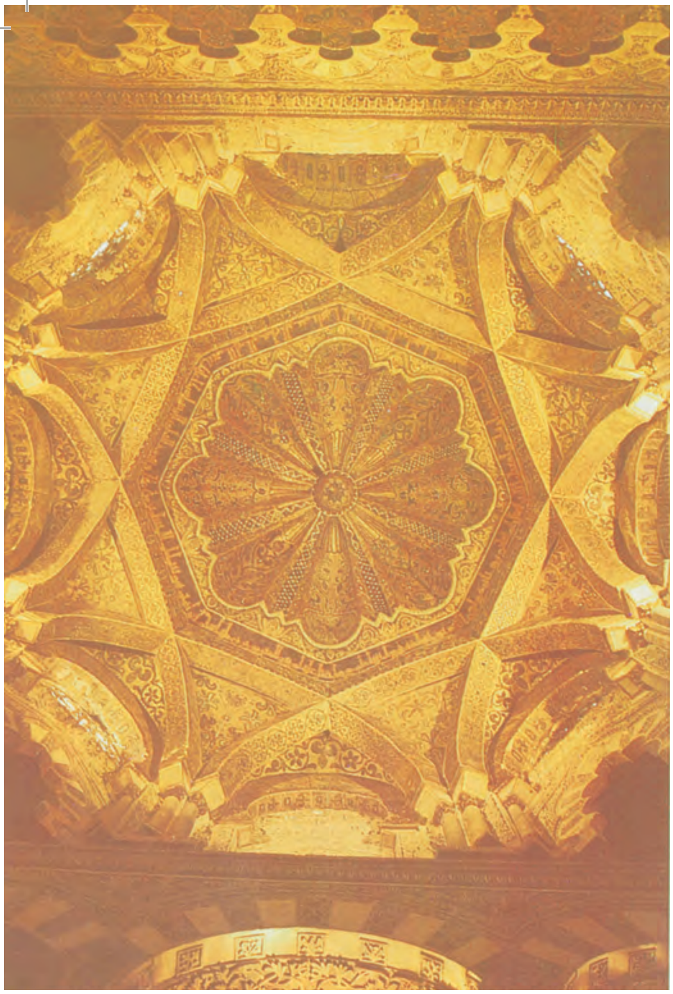

(۷ انځور) پــه څلورمه هجري پېړۍ کې په هســپانیه کې د (قرطبه) جامع جومات.

تمرین

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږیږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې مولیدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هکله یې څو لیکې ولیکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پېژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د یزه بېه لري؟

۱۰ لوست

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول

ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهيږئ؟

(۱ تصوير) په راولپنډۍ کې د (معي الدين .... د مقبري کاشي کاري.

(۲ تصوير) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوي ده.

د قالينې او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ (شفاف کاغذ) کې يې کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه دا ده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا د ترس کاغذ وربانديې سربېره داسې ټينګ کړئ چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه دا ده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکاږئ او وروسته يې جزييات رسامي کړئ. کله موچې ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذ په بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډ کاغذ يا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشۍ د ميز په تخته د سکاشټيپ په وسيله يې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

(۵انځور) يوه بله مرحله.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ يې داسې ونښلوئ چې کونجونه يې سره برابر وي، ترڅو کلک شي. يو وار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور وليږدوي. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډيزاين په بشپړه توگه ډبل کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډيزاين بشپړ و، نو په هغه صورت کې د رنگه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له آبي رنگونو څخه يو ډېر تياره رنگ جوړکړئ او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنگه کړئ او بيا له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو ځايونو کې يې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي. وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشۍ له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شيشه يې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرين

له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلي کاپي جوړه کړئ.

۱۱ لوست

د لیک د ښکلا له هنر سره آشنایي.

«من کَتَبَ بِسْمِ اللهِ الرّحْمنِ الرَّحِیْمِ مُجَوَّدَةً تَعظِیماً لِلّٰهِ غَفَرَاللهُ لَهُ.
څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحیم په ښکلي خط ولیکي، الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښکلي لیکلو هنر د اسلامي لومړیو پیړیو لومړنۍ پدیده ده چې د اسلام د سپیڅلي دین له خپریدو نه وروسته یې په مکه معظمه کې پراختیا او پر مختیا وموند له. د سواد زده کړه پیل شوه او لومړني قرآن کریمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د یاقوت المستعصمی امضاء

ولیکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو د لیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې ډېر ارزښت درلود.

د هغو ی د هڅو په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد ﷺ له وفات نه وروسته قرآنکریم د حضرت عمر رضي الله عنه په مشوره د حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه په وخت کې د زید بن ثابت رضي الله عنه په واسطه راټول شو او د حضرت عثمان رضي الله عنه په وخت کې په واحد مصحف کې تکثیر شو.

د قرآنکریم په لیکلو سربېره د قرآني آیاتونو، حدیثونو، دوعاګانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکنې په ودانیو، په ځانګړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسي ډیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کیدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرې پېړۍ په دویمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحو په نازک نخودي کاغذ په نسخ خط لیکل شوی دی.

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عماد حسیني هراتي لیکنه.)

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوې لیکونه، لکه: ریحان او محقق د قرآنکریم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د توقیع خط چې قاضیانو به د اسنادو په لیکلو کې ترې کار اخیست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو د لیکلو لپاره او د ولایتونو حاکمانو به دې خط لیکنې کولې. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشخصه کړه)، (یاقوت مستعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او (احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې ساری نه درلود.)
اتمه هجري پیړۍ د خط د ښکلا یوه ډېره ښه دوره وه د خط په

ښــکلا ســربېره د دې پېرۍ هنرمندانو نوي ليکونه، لکه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسـخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړ شوی دی). او د شکست خط يې وکاراوه . د نسـتعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی. په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لکه:

(میـر علــي هــروي) او (میرعماد حســيني) هروي چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رســولی دی. هنرمندانو بېل بېل اسلامي خطونه پــه ديوالونــو، ودانيــو، دروازو، د منبرونــو پــه ديوالونو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوکرانــو بانــدې کارولي دي.

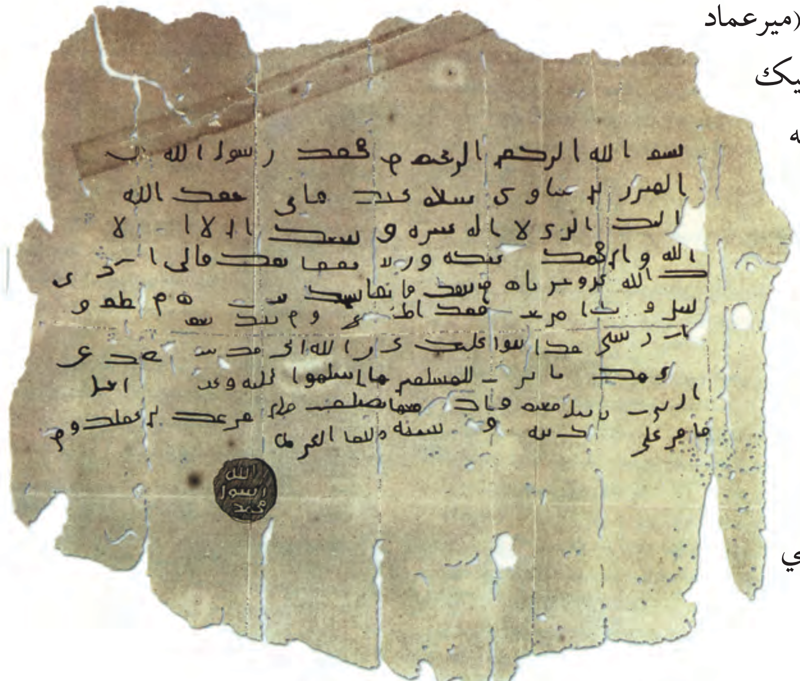

(٤ انځور)

تمرين

١- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟

٢- د نامتو جوماتونو دروازې او د خلکوکورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له کومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواکې وينئ، کوم اسلامي ښکلی ليک په کې کارول شوی دی؟

٤- آيا ستاسې په ښار او يا کلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

۱۲ لوست

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، ټلويزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟

د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلی تصوير پيدا کړئ او د بسم الله د کاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سر يې داسې ونښلوئ چې ونه ښوريږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کې بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاشټيپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوريږي او بل دا چې کاغذ د آبي رنگونو د استعمالولو په وخت کې پړسيږي له وچيدو وروسته به رنگونه بيا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډېره تياره سيايي انتخاب کړئ.

د مویک یا برس په اوبو لوند کړئ او د آبي رنګونو د خپلې خوښې په رنګ یې ککړ کړئ وروسته مویک د رسامۍ په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي شیشه یي لوښو او یا د آبي رنګونو د قوتۍ په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه ښه سره ګډ او ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي.

ستاسې تیار شوی رنګ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطۍ په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ.

کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهئ، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي.

رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړېدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامۍ له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

تمرین

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

۱۳ لوست

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

کوم اسلامي ودانۍ پېژنئ؟

حضرت محمد رسول الله ﷺ د معراج د شپې په هکله وايي: ((**ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ فإذا فِيْها جَنابِذُ اللُّؤلُؤ...**[۱])) ژباړه: او بيا جنت ته ور داخل کړل شوم، چې هلته مې يوه ډېر لويه گنبده چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه، وليدله. دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده.

له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور او بلخ زموږ په گران هېواد کې شتون لري چې د معمارۍ له نظره سره ورته والی لري او د طبيعي چاپېريال د ښکلاوو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ د همغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپېريال د همغږۍ سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلاوې هم سره ورته والی لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له

(۱ انځور) د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی اوښکلی جومات چې له لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

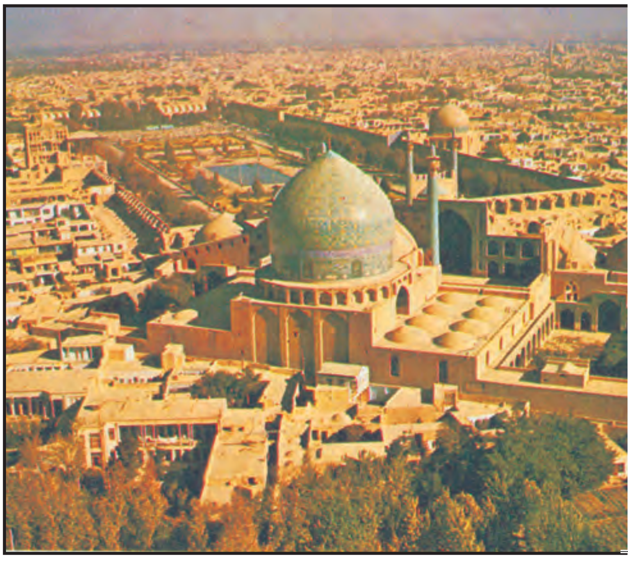

۱– متفق عليه.

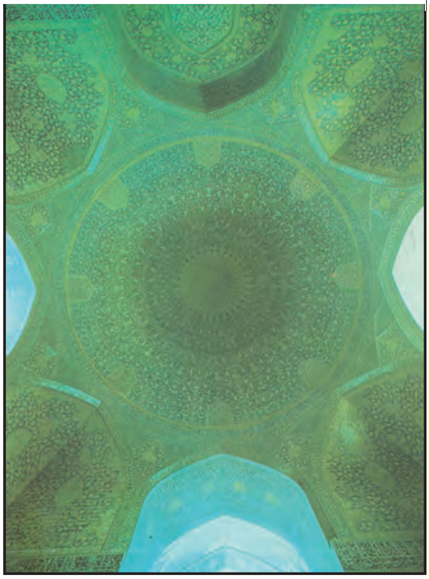

(۲ انځور)

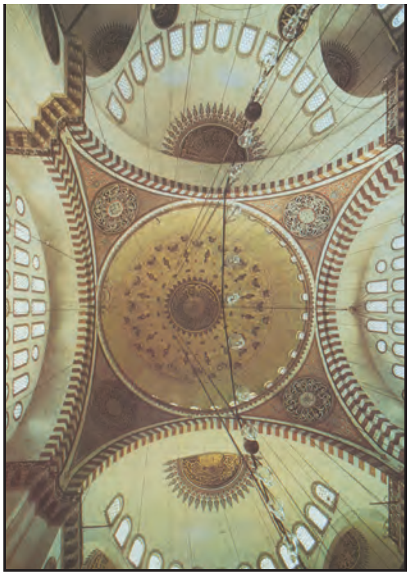

(۳انځور) د ترکیې د استا نبول په جومات کې لویه مرکزي گنبده

(٤ انځور) د دریمې هجري پیړۍ په سر کې د اسلامي نړۍ د عراق د سا مزا لوی جومات چې منارې یې پنځوس متره لوړوالی لري.

دواړو خواو نه یو شان نسبت هغه محورته چې په منځنۍ برخه کې دی)، لکه: د یو ې گنبدې ښې او چپ اړخونه چې سره یوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتیا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کیدې چې له طبیعي عواملو څخه ډیر زیات کار واخیستل شي. د مثال په توگه په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانیو کې له نور او رڼا څخه گټه اخیستنه داسې وه چې له یوې خوایې انسان د پاك خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبیعي روښنایۍ وسیله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ویشل کیږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې قبرونه او ....

۲- د نورو ودانیو معماري، لکه: کور، ماڼۍ، باغونه، کاروان سرایونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډیرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای ﷻ د سجدې او عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډیره ښکلې بڼه د ډیر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه گټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي

نړۍ کې يو شان ده، سربېره پر هغې جزييات او ښکلاوې يې هم يو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دايرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړ شي، نو په هغې باندې گنبده جوړېږي. گنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې يې له منحني خطونو څخه چې نيمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره گنبدو په زيارتونو هم راوج درلود. په زيارتونو او جوماتونو کې منارې د گنبدو په څنگ کې جوړېدې چې د منارو منځ به مارپيچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کېدل او اذان به يې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوريده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانگړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړېدې، خو وروسته يې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طريقو څخه کار اخيستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې د گنبدې له ښکلاوو څخه رامنځته کېدې. د جومات په دننه کې فضا داسې طراحي کيدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغيزه وکړي. د گنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکريم آيتونه نقشونه او ښکلاوې د ديوالونو تر مرکزي نقطې پورې ليدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانگړې ارزښت لري.

(۵ تصوير)په مراکش کې دکتوبيه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسيده

(٦ انځور) د هند په آگرا کې د (اعتمادوله) د قبرمناري چې په ۱۵ هـ ش پېړی کې جوړې شوي دي.

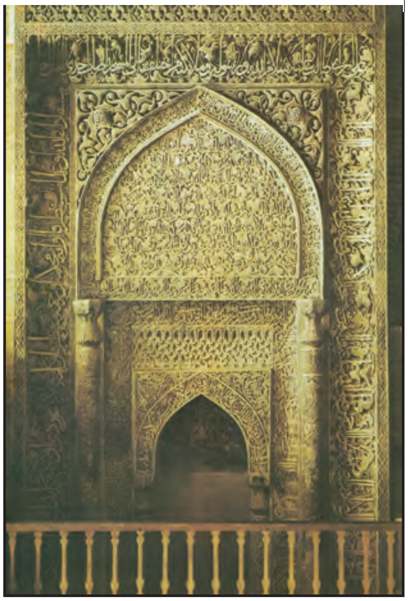

(۷ انځـور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسـف مدرسـی محراب په لسمه پیړۍ کې.

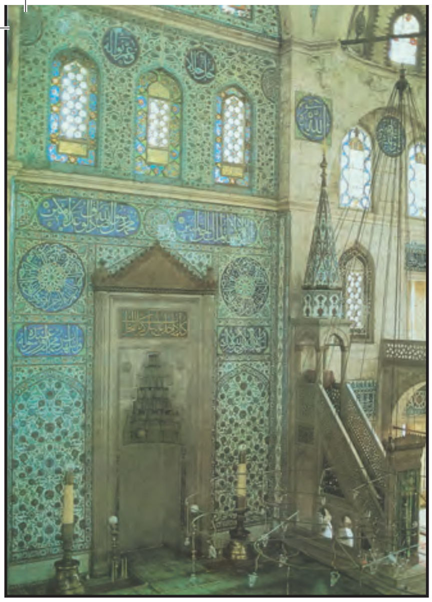

(۱۹ انځـور) د ترکیې په اسـتانبول کې د (سـوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پیړۍ کې.

محراب د قبلې لورى ښايي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوې ورکوي.

په ډېرى جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وغط په وخت کې وليدل شي او غږ يې واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادونو کې يې رواج وموند.

(۱۰ نځـور) د مصر په قاهـره کې د (مؤید) د جومات منبر.

د منبرونو په طراحی او ښکلا کې ډېر توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور اوګډپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کې د قرطبه جومات، په ايران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له يو اوبل سره په اړيکه کې جوړشوي دي.

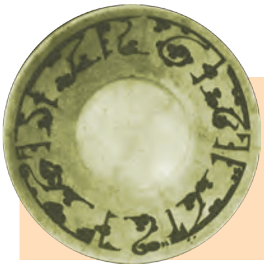

تمرين

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوى جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

۱۴ لوست

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرگی د اوبو په سر کیږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کیږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماریٔ یوه په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوې برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سـره وګورئ. تاسـې هم کولی شـئ چې يو پُل لومړی په يو پنډه يا مقوا کاغذ باندې انځور کړئ. وروسـته د انځور اضافي برخې بياتي کړئ چې د پُل يو ديوال جوړشي. جوړشوی ديوال په بل پنډه کاغذ کېږدئ او شـاوخوا يې په پنسـل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بياتي په واسـطه بياتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شـي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي ديوالونه جوړيږي. د سر پوښلو لپاره له يوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالـی يـې د پُل د ديـوال په اندازه او پلنوالی يې د پُـل د عرض په اندازه ونيسـئ او کاغـذ او اضافي برخې يې بياتي کړئ. د پُل يو سـر پوښ په ديوالو باندې په سريښـو ونښـلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شـوی پُل په ډبل مقوايي کاغذ ونښـلوئ او د خپلې خوښې په رنګو يـې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښـکلا ورکـړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندينی برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرين

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخيستنه يو ښکلی پُل جوړ کړئ.

۱۵ لوست

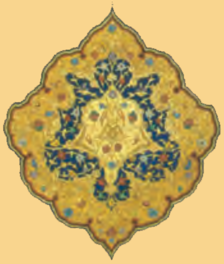

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

(۱ انځور) د ښکلې بسم الله الرحمن الرحيم تذهيب

حضرت رسول اللهﷺ فرمايلي دي:
((إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ)) بې له شكه اللهﷻ ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه كړې ده.

په اسلامي تفكر كې هنر د موادو او شيانو د ښكلاوو يوه طريقه ده. هر شی هم ځرګند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هكله دقيق فكر وكړي. له ډېرو ښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو كې ګټه واخلئ او د هر شي په جوړيدو كې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند كړئ.

په اسلامي هنر کې ښکلا اوګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندیږي چې له دوی د جغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زر یې نړیوال شهرت وموند.

په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختو کې د قرآنکریم د آیتونو لپاره کاریدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلو کې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو د سطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

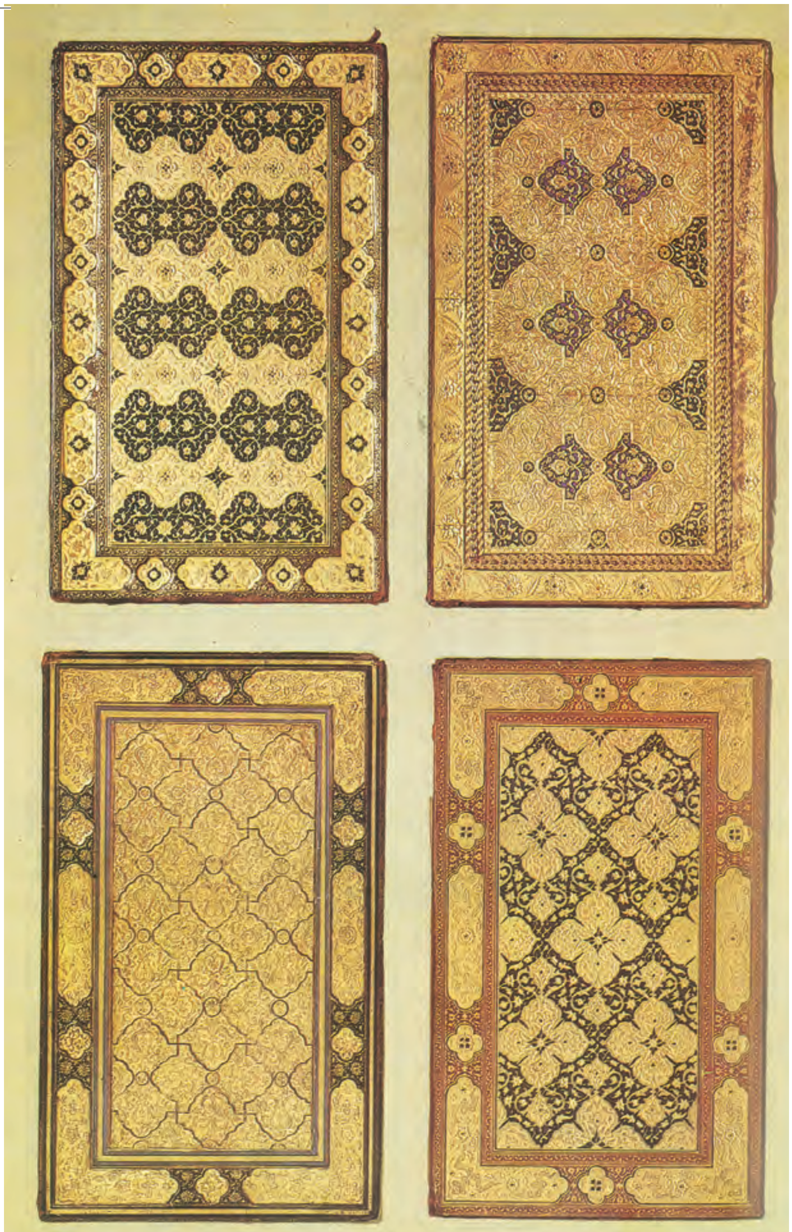

(٤ انځور) په دولسمه هجري پیړۍ کې په هندکې د څرمنې څلور ټوټې چې په طلايي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جیوتانا)

ټولې ســطحې دوې برخې لــري چې يو يې حاشــيه او بل متــن دی. هره يوه ســطحه په بېلو بېلو ديزاينونو، ليکنو، ښــکلي ليك او يا د حســن خط او انځورګرۍ په ترکيبی بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډيزاينونه د دايرې په شــکل طراحي کېږي چې په ښکليو انځورونو جوړيږي، او د اصلی ســطحې د هــرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکراريږي چې دا مرکزي ډيزاين د (شمشه) يــا (نارنج) پــه نوم او $\frac{1}{4}$ برخه يې څنډه يا (ګوښه) بولي. کله کله څنډه يا شمشه په نورو ښکليو ډيزاينونو ډکېږي اوکله کله متن په يوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشيې ته په بل ډيزاين ښکلا ورکوي.

د لوښــو پــه طراحی کې د لوښــو د بېلو بېلو برخو لپــاره ځانګړي ډيزاينونه کارول کېږي. ختيځ خاورين لوښــي پــه بېلو بېلــو ډولونو جوړيــږي چې د هرې برخې د ښــکلا لپاره يې بېل بېل ډيزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هــرې برخې او د ټولو لوښــو د ډيزاينونو او خطونو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت

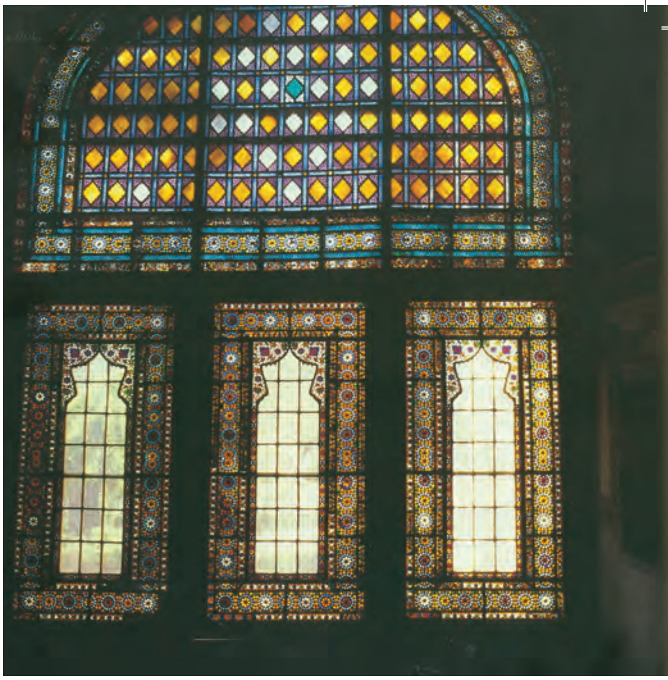

(۳ انځور)شبکه کاري شوې کړکۍ په اصفهان کې

(٤ انځور) په مزار شريف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

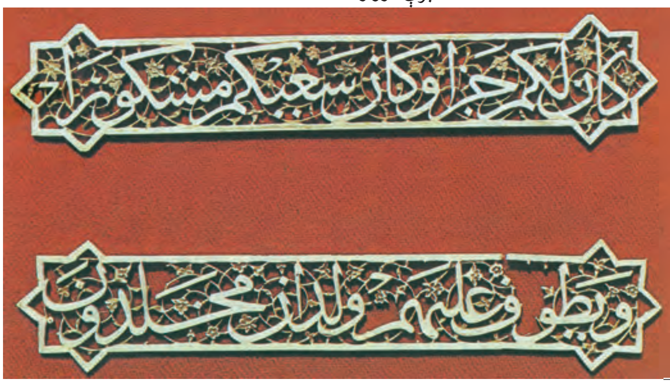

(٥ انځور) د ایران په ارد بیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

لري.

په هغو آثاروکې چې ډيزاينونه دحجم په ديوالونو انځوريږي، د لوښــي دڅټ، مخ او څنډو اړيکه زيات مهارت ته اړتيا لري.

پــه هغو آثاروکې چې رنــگ کارول کيږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالينې او بدل، کاشــي کاري او ....

هنرمند بايد د رنگ ترکيب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابی پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پيړۍ.

(٧ انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکيې په استانبول کې په يوه تبرليکنې.

(٨ تصوير) په١٣٠٠ هجري کال کې د ايران په تبريز کې جوړه شوې قالينه.

تمرين

١- داسلامي هنری آثارو مهمې ځانگړتياوې په گوته کړئ؟

٢- په اسلامي هنرونو کې وحدت او يووالی څه دليل لري؟

٣- ستاسې په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

۱۶ لوست

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

آیا تراوسه مو د قلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوي) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور) د لوښي لاندنۍ برخه اول لولي جوړ کړی.)

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دختـو بوړکی (لولې) د یوه سـانتي متر په قطـر د قلمدانۍ دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنۍ بوړکی د قلمدانۍ د تلي سره ونښلوئ او بیا د هغې په سر نور بوړکي په ډېر غور او دقت سره ونښلوئ ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړ کي له یو بل سـره ونښلي بوړ کي د لاندینۍ برخې په لورې وتراشئ او کولی شو چې خپلې گوتې په اوبو لندې کړئ او وروســته بوړکیو ته فشار ورکړئ، چې یو له بل سـره کلک ونښـلي. د کار په وروسـتي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنگه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوئ ترڅو قلمدانۍ جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنگه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بیل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانۍ باندنۍ برخه ښویه کړئ.

تمرین

د بوړکیــو له طریقې څخه په کار اخیســتنه یوه ښــکلې قلمداني جــوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

۱۷ لوست

له میناتورۍ سره اشنايي

ولې اسلامي میناتورې نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورګري، دطبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانګړې ډول د سترو شاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت يې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځوریز کولو کې د څو پیړیو په اوږدوکې ډېر پرمختګ وکړ. دوی د بېلو بېلو رنګونو،تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت يې پیدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمري پیړۍ کې (نرزمرۍ او ښځه زمرۍ)

(۲ انځـور) دجواجـوی کرمانی دیـوان: د هما او همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

هغو انځورګرانوچې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله میناتور، يو ډول خيالي (ذهني) انځور ګري ده.

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ ..ق.

په میناتورۍ کې له طبيعت څخه پيروي نه کيږي، بلکې د شکلو په ساده کولو، د رنګونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کاږي. په دې آثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګی کې تصوير شوي دي. فضا يې ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هيڅ سيوري نه ليدل کيږي.

(٤ انځور)

ډېرو انځورګرانو د اسلامي میناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولي دي او ځينو نورو تر هغې هم ستري دندې تر سره کړې دي چې د دوی له میناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهزاد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وينئ.

(٥ انځور)

تمرين

۱- کومې موضوعګانی په دې انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دې تصويرونو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځور ګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوبه هکله يې پخپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن ، او کوچني اختر) د کارتونو په میناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

۱۸ لوست

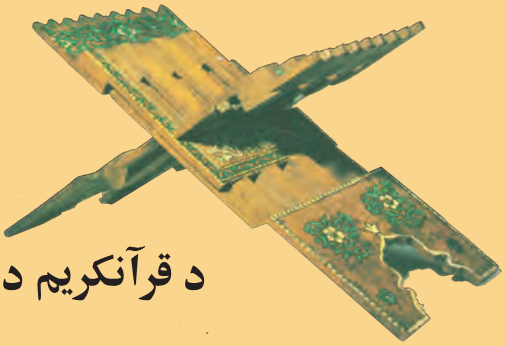

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کیښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي چې یو په بل کې اوبدل کېږي چې په اسانی سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې یوه

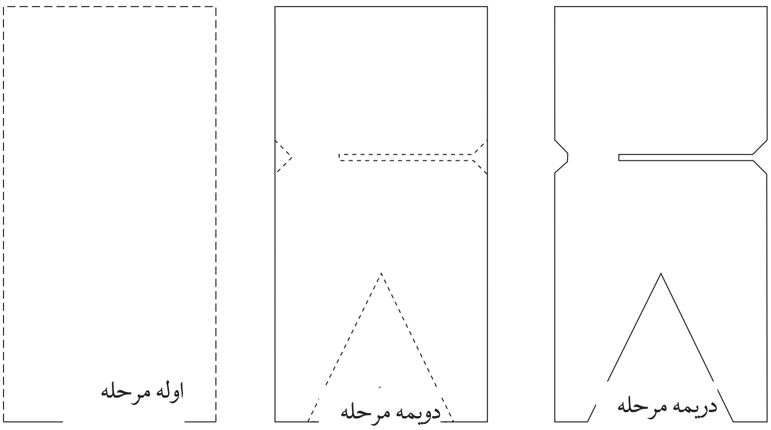

يې د (قرآنكريم د كېښودلو) او بله يې د(پښو) برخه ده، لكه: څنګه چې په شكل كې ښودل شوي دي، مقوا كاغذ د تيرې چرې او يا بياتۍ په واسطه پرې كړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياتي نه كړئ چې كوچنۍ برخې نه لويې برخې جلا نه شي. وروسته د پښويا لاندينۍ برخه كې يې يو عمودي مثلث انځور كړئ او هغه هم بياتي كړئ. ترڅو د رحل پښې محكمې او ښكلې شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بياتي شوي ځاى څخه يو په بل كې ننباسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښكلا پيدا كړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاګانو او اسلامي ډيزاينونو ښكلا وركړئ. دا ډيزاينونه د مقوا كاغذ او رحل په باندنيو ديوالونو باندې په تور او سپين ډول او يا رنګه انځور كړئ. د دې كار لپاره د رحل باندينيو ديوالونو په لويو او كوچنيو برخو ښكلې ډيزاينونه انځور كړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنيو برخو ته ښكلا وروبخښي وروسته بيا په خپل رحل كې قرآنكريم كېږدئ او تلاوت يې وكړئ.

تمرين:

١- تراوسه مو د قرآنكريم څو ډوله رحلونه ليدلي دي؟ هغه له كومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ آيا د رحل په ديوالونو ښكلاوې دي؟ دا ښكلاوې څه ډول دي؟

٢- د رحلو د ديوالونو ديو ځاى كولو لپاره كومې لارې په كاروړو؟

٣- له مقوا كاغذ څخه يو رحل جوړ كړئ او په خپله خوښه ښكلا يې ديوالونه ډيزاين كاري كړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره ونښلوئ.

۱۹ لوست

له افغاني هنرمندانو سره آشنا کیدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پیژنئ؟
هر یو د هنر په کومو څانگو کې فعالیت کوي؟

استاد محمد سعید مشعل

حاجي محمد سعید (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵هـ .ش کال کې د غور ولایت د(تیوره) په کلي کې وزیږید.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانی په وختونو کې یې هنري کارو ته پام ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال‌الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

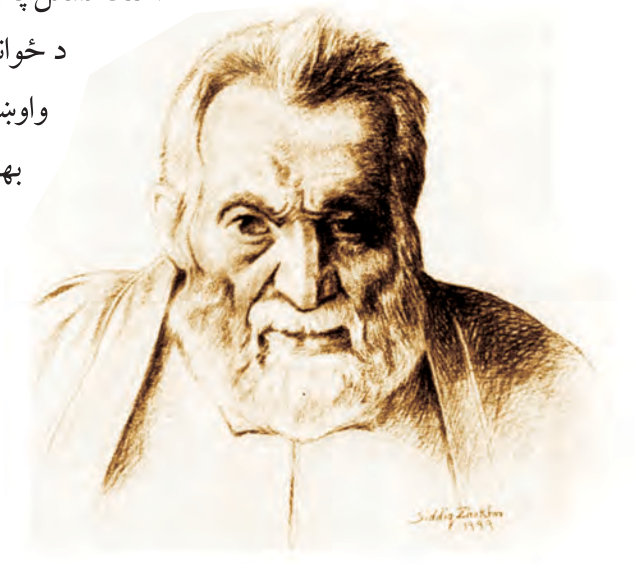

استاد له میناتور څخه پرته د حاشیو په ښکلا (تذهیب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتوری کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانګړي لاره او روش درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د مکتب له پیروانو څخه حسابیږي. استاد

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نېټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې آثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پوپلزای

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نېټه د کابل په چهاردهي کې وزيږيد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پديدې ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

تمرين

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

۲۰ لوست

له افغاني هنرونو سره آشنا کېدل

د قالينې ښت ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينې پر مخ څه شي وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينې کښېنئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی ښانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.

کـه څـه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليرې کولو سـر چينه ده، دقيقـه طراحــي، د ښيلو ښيلــو ډيزاينـونـو کارول، د دې هېـواد د هنرمندانو د ښلا

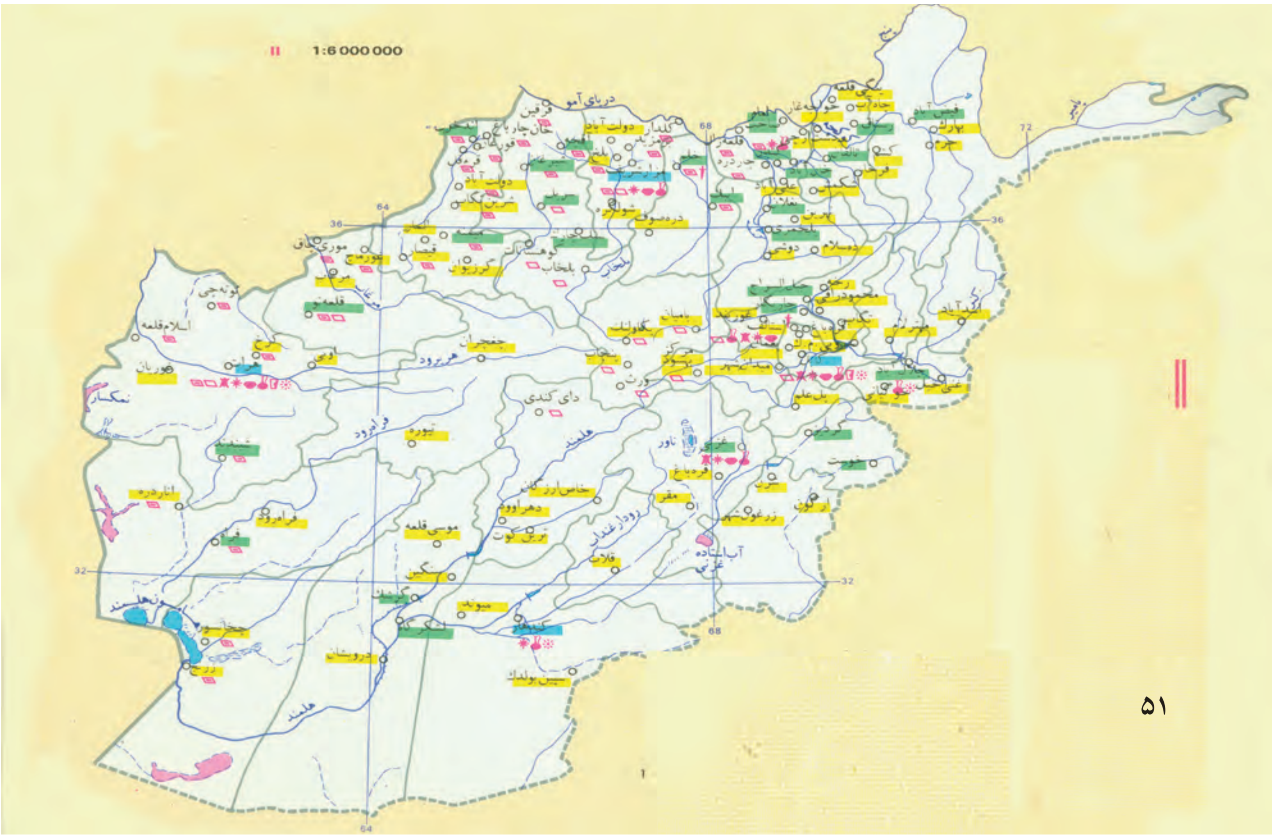

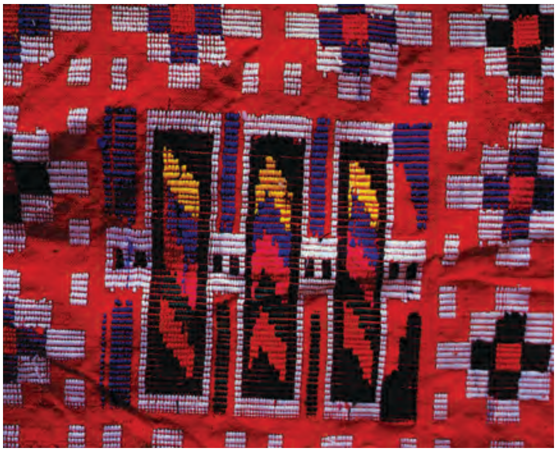

بېلو نسـلونو ذوق د تاريخ پـه اوږدوکې څرګندوي د خلکو هنـري مينه ټکو او پارچو ته رنګ او ډيزاينونه وربخښـي، ښکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانيو ته د قرآنکريم په مبارکو آياتونو ښـکلا ورکوي، سـفالي او فلزي لوښي په ظرافت سـره ښـکلي کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان هره شـيبه د ظرافت او ښکلا سره اړيکې ولري، نو هغو ته يې ښکلا او ډيزاينونه ورکړي دي، نن هم د پوستينو جوړول، د سراميکي (کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا غاليو او بدل او ... د هېواد په مختلفو سيموکې دوام لري.

او ډېـر وګـړي د دغه صنايعو په جوړلو لګيـا دي. څومره چې د تاريخـي هنري آثارو سـاتنه ډېر ارزښـت لـري، همدارنګه د ډيزاينونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطريقو او روشونو انتقال وروستيو نسلونو ته ډېره زياته اړتيا ده.

د لاسـي صنايعـو توليد سـربېره پر هنـري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنيو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زيات ارزښـت لري. د افغانستان په نقشـه کې د لاسي صنايعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښـارونو کې خلک په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسـي صنايع توليدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښـګري. فلزکاري، مسـګري، زرګـري، کندنـکاري، د مريو ګنـډل، د ټوکرو او بـدل، دتيږو تراشـل ،کلالي، نقاشي، د غاليو اوبدل، خامک ګنډل وجود لري.پـه نورو ښـاروکې د ټوکر او بدلو، وريښـم او بدلو، شـال

او بدلــو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شــته تړکریا رخت ته ښــکلا ورکــول، لکــه: د مریوګنډل، خامــک ګنډنه، له ختې څخه د ســفالي لوښــو جوړېدل، کلالي، د لاجوردو د غمیو جوړېدل او ډېرینو لوښو د جوړېدو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړېدنه ده چې د ځانګــړې ظرافت درلودونکې ده. د ماتو او بېکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله ګډ او کله هم بېل بېل په دې کارونو بوخت دي. او په بیلو بیلو شکلونو ګیلاسونه او ښکلي لوښي د لاس او اور په واسطه تولیدوي چې د امریکا او اروپا بازارونو ته یې لار پرانیستې ده که څه هم دا آثار د افغانستان په بېلا بېلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په آثارو کې ورته والی شته دی. د ډیزاینونو، رنګونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بېل دي.د هرې سیمې د هنرمندانو ذوق او ابتــکار د دې ســبب کېږي چــې د ډیزاینونو او آثارو جوړول بېلــې ځانګړتیاوې پیدا کــړي. هغــه بدلونونه چې هنرمندانــو د تاریخ په بېلو بېلو دوروکې په هنــري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو ځانګو د ودې او تحول ســبب شــوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاســي صنایعو ځانګې لوړو پوړیو ته رســیدلي دي چې ډېر ارزښتناک آثار تولیدېږي، لکه: د استالف کلالي(سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلالیو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې یې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرین:

۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
۲- تاسې د هنرونو کومې ځانګې سره اشنا یاست؟
۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
٤- آیا د هنر د خپلې خوښې ځانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

۲۱ لوست

دافغانستان له ملي موزيمونو سره آشنا كيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي كرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه وركول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې كوټه كې ساتل كيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسكوكاتو او نه پيدا كيدونكو كتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو كتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنكريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مباركه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونى سبك دى. چې په مباركو آياتونو ښكلې شوې ده. دا مباركه روضه يوه تاريخي لرغونى ودانۍ ده. په دې موزيمونو سربېره زموږ په ګران هېواد كې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ دى.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰۴ هـ. ش كال كې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش كال كې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش كال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حكم د پارك هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې كې چې كوم آثار موجود وو هغه د خلكو ننداري ته ايښودل شوي وو. اكثره آثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه آثار چې په هډه او بګرام كې د كيندنو په نتيجه كې لاس ته راغلي وو، د كابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش كال د هرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ كې د ناڅاپي كشفياتو په نتيجه كې د غوريانو د دورې مسي سكې په لاس راغلې چې په ۱۳۳۵ هـ.ش كال كې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره كړه، ترڅو په هغې كې لرغوني آثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په كم وخت كې د ډېرو لرغونو او قديمي آثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳۶ هـ .ش كال كې پيل شوه، دا ننداري دومره په زړه پورې وې چې دميمنې خلكو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته وركړل.

د منابعو فهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لارښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ٤/۵۳، ۸۵ ۱۳
۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۸ ۳۵، ٦ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۵- دتجسمي هنرونو سره آشنا کیدل کوډ ۳۷/۳۵۸، ٤ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱، جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ٤ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۸- د محلي انځورګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ٦ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۸ ۳۵، ٤ ۸ ۳ ۱ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۲ ٦ ۳ ۱ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
١٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۰/۳۵۹، ۸ ۷ ۳ ۱، هـ.ش.
۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ٦ ۵ ۳ ۱ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ٦ ٦ ۳ ۱ هـ.ش.
۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ٤ ۲۰.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۹ ٦ ۳ ۱ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۵ ۷ ۳ ۱ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ٤ ۹ ۵، ۷ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ٤ ۹ ۵ ٦ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ٦ ۸ ۳ ۱ هـ.ش.
۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۵ ۷ ۳ ۱ هـ.ش.